

доц. д-р ДЕСИСЛАВА СТОИЛОВА

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”, Благоевград

доц. д-р ПРЕСЛАВ ДИМИТРОВ

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”, Благоевград

Докторант РУСКА КРЪСТЕВА

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ”, Благоевград

**СЪЗДАВАНЕ НА ВЪЗОБНОВЯЕМО ДЕПО ОТ ЗНАНИЯ ЗА ИКОНОМИКАТА
НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО И БЕЗОПАСНОСТТА НА РАБОТНОТО МЯСТО –
ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА ПРОЕКТ „ROWER”**

1. Въведение

Проектът „Създаване на възобновяемо депо от знания за изследванията в сферата на икономиката на благополучието на работното място”, известен още като Проект „ROWER” съгласно абривиатурата си на английски език, е финансиран по 7-ма Рамкова програма за научни изследвания има за цел да изгради фундаментална основа, която ще позволи разширяване на изследванията в областта на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място, като по този начин ще се спомогне за разработването на съответните управленски политики в тази област. Проектът се изпълнява от консорциум от партньорски организации, които са от различни области на науката. Консорциумът обхваща научни организации от 7 страни (България, Гърция, Нидерландия, Румъния и Турция), както следва

- Технологичният образователен институт Александър на гр. Солун, Гърция, водещият партньор по Проект „ROWER”;
- Центърът за изследвания и технологии Хелас, Гърция;
- Университетският медицински център Грьонинген, Нидерландия;
- Югозападен университет „Неофит Рилски”, България;
- Университетът ЕГЕ, Турция;
- Букурещкият университет, Румъния.

Целта на Проект „ROWER” се предвижда да бъде постигната чрез координационна дейност, която вече е привлякла и ще продължи да привлича към

съвместна работа водещите икономисти в Европа в сферата на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място. Техните знания се предвижда да бъдат събрани посредством осъществявани прегледи на литературата, съвместни срещи и конференции, както и да бъдат направени достояние на научната общност и обществеността в Европейския съюз и останалата част на света посредством едно динамично възобновяемо депо от знания, което ще обхваща въпросите, с които се занимава икономиката на безопасността и здравеопазването работното място и ще позволи създаването на дискусия и обмяната на идеи, принципи, конкретни изследвания и съответния управленски и измирителен инструментариум.

2. Главна цел и основни под-цели

Главната цел на Проект „ROWER” е да ускори и насърчи изследванията в сферата на икономиката на здравеопазването и безопасност на работното място чрез един структуриран и изпълнен с подкрепящи мерки „инкубационен период”, по време на който се предвижда да бъде договорена и формулирана фундаменталната основа на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място като научно направление, за да се позволи на нови учени и изследователи в тази област да надграждат вече постигнатото. В последствие, Проект „ROWER” цели да привлече и нови изследователи и да ги улесни при започването на техните изследвания посредством осигуряването на един цялостен и постоянно осъвременяем он-лайн наръчник и справочник за съответните научни публикации и разработки.

Тази цел се транслира в споменатото вече динамично депо от знания, което започва със съществуващото в началото на проекта „Изследване на състоянието” и се предвижда да бъде развито по време на тригодишния живот на проекта чрез усвояване на научните приноси на водещите изследователи в тази област на науката. Тези научни приноси е предвидено да бъдат насърчавани и разширявани структурирана съвкупност от конференции и планирани срещи на специализирани работни групи по определени теми в областта на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място. Участието на учените в тези научни форуми се подпомага чрез частично финансиране на разходите по пътуване на водещите научни изследователи.

В допълнение, Проект „ROWER” има за цел да постигне дори нещо повече чрез подпомагане и разширяване на информацията и документацията, предназначена за заинтересованите лица и организации, като вземе под внимание и техния принос. Он-лайн форумите се предвижда да предоставят възможност на заинтересованите лица и

организации да бъдат отговорно информирани относно определени въпроси по разработването на управленски политики в сферата на здравеопазването и безопасността на работното място. В допълнение се предвижда също така Проект „ROWER” да създаде групи за комуникации от заинтересованите лица и организации (най-вече правителствени организации, организации на социалните партньори), на които да им бъдат изпращани най-новите разработки по Проекта и да им бъдат представяни тяхното съдържание. Това е една дейност на Проект „ROWER”, която пряко ще изведе постигането на неговите цели извън чисто изследователския му обхват.

За да се постигнат така описаните цели, трябва да бъдат изпълнени определени изисквания с цел осигуряването на подходящи условия за ефективна работа.

Международно равнище на научните изследвания представлява едно от тези изисквания. Проблематиката на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място не може да бъде успешно разрешена само и единствено на национално равнище, тъй като националните особености създават объркващи и противоречиви ефекти, особено когато икономиката е отворена, както е случая с ЕС. В допълнение, в световен мащаб броят на изследователите в областта на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място е ограничен. Тяхната експертно познание е ценно и необходимо, но поради бюджетни и управленски ограничения това не може да бъде осъществено посредством участие на техните институции в Консорциума по изпълнението на проекта. Поради тази причина **първата основна под-цел на Проект „ROWER” (O1) е да привлича участие на отделни експерти**, като по този начин се подпомага провеждането на работните срещи на специализираните работни групи и научните конференции. Едно подобно участие е ключово изискване за високото равнище на научно изследователската дейност и създаването на мрежови контакти.

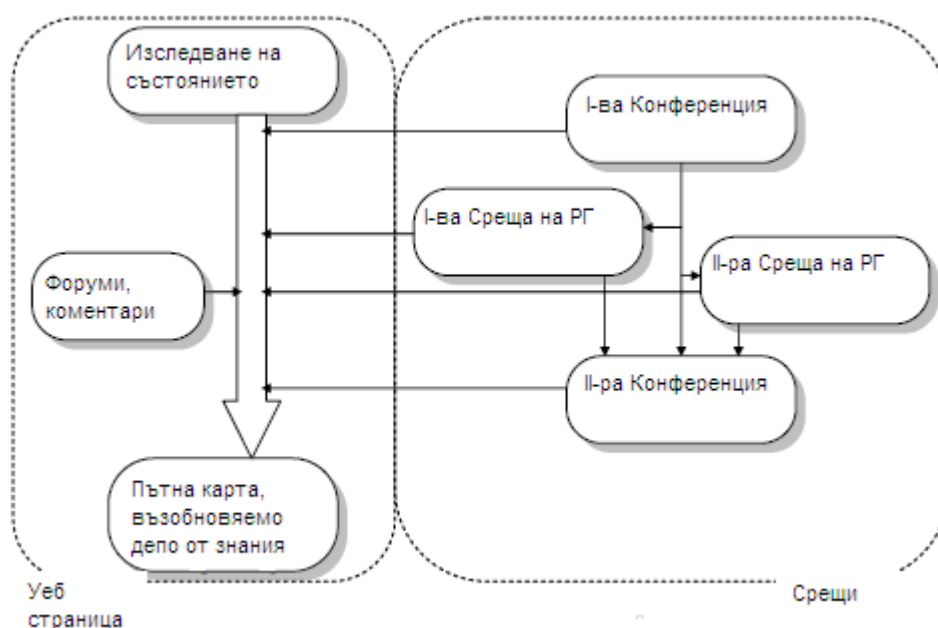
Друго изискване представлява използването на **мултидисциплинарния подход**. Икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място е тема, която намира отражение в много модули на учебни дисциплини като „Обществено здраве” и „Икономика на здравеопазването”. Това свидетелства за различните аспекти, които следва да бъдат разгледани при изследване на икономическото измерение на една такава мултидисциплинарна тема, каквато е здравеопазването и безопасността на работното място. Дори при разглеждане единствено на икономическото измерение на тази тема, определени аспекти от инженерните науки, науките за здравето,

психологията и икономическата теория могат да способстват за изграждането на една цялостна картина, която е необходима като основа за разработването на съответните управленски политики. По този начин, **втората основна под-цел (O2) на Проект „ROWER” е да отговори на това изискване посредством същността на участващите институции, които съчетават всички научни дисциплини, включени в здравеопазването и безопасността на работното място.**

Разпространяването на постиженията на Проекта и отвореността му към обществения контекст като цяло (най-вече по отношение на участващите заинтересовани лица и организации като правителствата и техните институции, социалните партньори, неправителствените организации и т.н.) представлява друго изискване, тъй като в една такава обществена и политическа проблематика с разнопосочни (а понякога дори конфликтни) интереси, каквато е здравеопазването и безопасността на работното място, участието на заинтересованите лица и организации е задължително. По този начин, **третата основна под-цел (O3) на Проект „ROWER” е да изпълни това изискване чрез осигуряването на откритост на научно-изследователската си дейност към съответстващата ѝ научна общност.**

Ускоряване и улесняване на научно-изследователската дейност в областта на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място представлява друго изискване. Изследванията в сферата на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място е необходимо да бъдат своевременно развити в структурирана и независима изследователска област, за да може да бъдат наваксани бързите проблеми в работната среда (новите форми на заетост, новите технологии, новите рискове, новите изисквания), в икономиката (глобализацията, конкуренцията, намаляване силата на синдикатите) и в обществото като цяло (застаряване на населението, имиграцията, повишаване на интереса към здравеопазването и т.н.). Така, **четвъртата основна под-цел (O4) на Проект „ROWER” е да осигури „инкубационна клетка”, която насърчи и ускори развитието на научните изследвания в тази научна област.** Това се предвижда да бъде постигнато посредством един продължителен и цикличен период на реализиране и събиране на научно-изследователски приноси, на обработката им и включването им в възобновяемото он-лайн депо от знания, което ще подпомогне учените и изследователите да откриват необходимата им научна литература, като по този начин ще улесни разработването и постигането на научните им приноси.

Накрая, последното изискване се явява в лицето на **продължаване на научните изследвания**. След осигуряването на „инкубационната клетка” петата основна под-цел (O5) на Проект „ROWER” е да привлече нови изследователи, които да навлезнат в тази научно-изследователска тема. Това навлизане се предвижда да бъде мотивирано и улеснено посредством он-лайн наръчника (възобновяемото депо от знания) и всички свързани с темата изследвания, осигурени от депото, както и чрез потенциала на поредицата от научни конференции и срещи по въпросите на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място.

Фиг. 1 Поточна диаграма и времева последователност на основните дейности по Проект „ROWER”

3. Научни конференции и срещи на работните групи

Още по време на подготовката на проектното предложение, двете специализирани срещи на работните групи, фокусирани върху макроикономиката и микроикономиката на здравеопазването на работно място, както и двете научни конференции по икономика на здравеопазването и безопасността на работното място бяха предвидени и запланувани с цел привличането на нови научни приноси разработки по отношение на оценката на въздействието на променящите се условия в икономиката и трудовите отношения върху здравеопазването и безопасността на работното място.

- **Първата конференция по Проект „ROWER” по въпросите на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място**

Първата конференция по Проект „ROWER” по въпросите на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място беше проведена в гр. Измир, Турция в периода 23-25 април 2009 г. Конференцията беше отворена към участието на учени и изследователи от цял свят. Тя успя да събере множество разработки с научни приноси по темата на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място. Конференцията успя да събере водещите изследователи в тази област, като бяха поставени основите на възобновяемото депо от знания в сферата на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място.

**Фиг. 2 Мястото на провеждане на първата конференция по Проект „ROWER” –
гранд-хотел „Плаза”, гр. Измир, Турция**

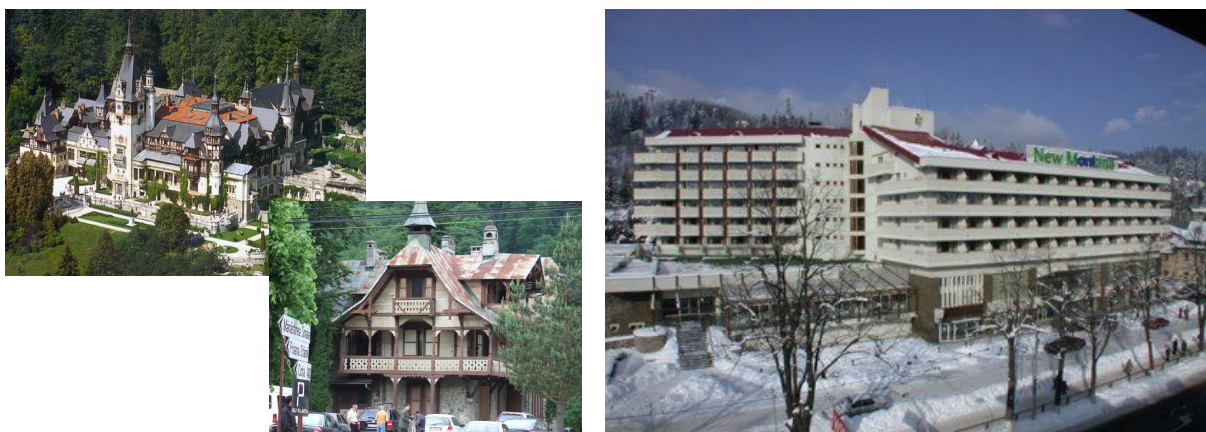
Конференцията беше финансирана от Европейската комисия чрез Проект „ROWER”. Поради тази причина Конференцията беше без такса правоучастие, като разходи за хотелско настаняване за участниците с най-високо оценените доклади бяха също поети по линия на Проекта.

Основна част от докладите бяха публикувани в **специален брой** на научното списание– „Еге Академик Ревю” (Ege Academic Review), издание на Университета „Еге”.

Организацията на конференцията като осигуряване на конкретното място на нейното провеждане, хотелското настаняване на участниците и всички необходими технически подробности бяха осигурени от организацията-партньор по Проект „ROWER” – Университета „Еге” в гр. Измир, Турция.

- **Втора конференция по Проект „ROWER” по въпросите на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място**

Втората конференция по Проект „ROWER” по въпросите на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място се проведе в Синая, Румъния в периода 27-30 април 2011 г. Тази конференция представляваше заключителното мероприятие, предвидено по финансирания от 7-ма Рамкова програма на ЕС проект „Създаване на възобновяемо депо от знания за изследванията в сферата на икономиката на благополучието на работното място” (Проект „ROWER”).

Фиг. 3 Мястото на провеждане на Втората конференция по Проект „ROWER” – хотел „Ню Монтана”, Синая, Румъния

Научната програма на конференцията се състоеше от 51 устни презентации с продължителност от по максимум 20 минути, включително последващите дискусии, 8 от които поискани от самите докладчици, а 43 предизвикани от присъстващата аудитория. Дебатите по време на конференцията обхванаха различни аспекти на регулацията, икономическите въпроси и държавната политика в системите за здравеопазване по отношение на здравеопазването и безопасността на работното място на равнището на отделния работник, предприятие, по отношение на туризма, както тези, свързани с разходите за трудовите злополуки и заболявания, както и със естеството на самите трудови заболявания.

По време на заседанията на конференцията, посветени на икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място, беше удоволствие да се наблюдават толкова много успешни доклади по тематиката, изнесени от докладчици от страните – партньори по Проекта, както и от поканените ценни ключови докладчици.

Засегнатите теми включваха: настоящата ситуация в здравеопазването и безопасността на работното място и сътрудничеството с местните власти в страните, чиито представители взеха участие в конференцията (Румъния, България, Турция, Гърция, Нидерландия, Белгия, Канада); въпросите на здравеопазването и безопасността на работното място в заведенията за медицинска помощ; как се регулира здравеопазването и безопасността на работното място в отделните страни; определянето на това кои са ключовите политики и извършването преглед на възможностите за мониторинг и наблюдение; както и текущите стандарти за прилагане на практиките по здравеопазване и безопасност на работното място.

В раздела на конференцията, посветен на трудовите заболявания, бяха дискутирани въпросите за: влиянието на стреса върху академичното трудово изпълнение и за приноса му за появата на коронарна сърдечно-съдова болест и други хронични заболявания; за борбата със стреса чрез адаптиране към промените в околната среда, чрез преодоляването на финансови и професионални напрежения; за тежестта, която оказват някои инфекциозни заболявания (независимо дали са вирусни, паразитни или бактериални по произход) върху работодателите, туризма и за необходимостта от акцентирание върху важността на пор-активната превенция на подобен тип заболявания.

Може да се заключи, че така проведеното научно събитие се превърна в един продуктивен и задълбочен диалог между участниците в него, което осигури високо равнище на личното им участие и ангажираност, като по този начин се постави

основата за значимо бъдещо сътрудничество в областта на здравеопазването и безопасността на работното място.

Организацията на Конференцията беше осигурена от Университета в Букурещ, който пое грижата за всички аспекти по нейното провеждане (осигуряване на място за самата конференция, хотелско настаняване, изхранване на участниците и т.н.).

- **Комбиниран уъркшоп на 2 проекта на ЕС: „ECOSH” и „ROWER” – „Икономическата оценка на правителствените намеси в здравеопазването и безопасността на работното място на микроикономическо равнище” (Първа среща на специализираните работни групи)**

Комбинираният уъркшоп на Проектите „ECOSH” и „ROWER” беше проведен в Амстердам, Нидерландия в периода 17-18 септември 2009 г. Уъркшопът се фокусира върху микроикономиката на здравеопазването и безопасността на работното място с акцент върху разляните фактори, които действат на равнище предприятие. Специфична цел на уъркшопа беше формулирането на методически указания за изследователите на тази научна област, които да се състоят от прост набор от препоръки за това, как проектират, как да разработват и провеждат икономическа оценка на правителствените намеси в сферата на здравеопазването и безопасността на работното място.

Уъркшопът обедини два отделно запланувани уъркшопа на два отделни проекти, финансирани по 7-ма Рамкова програма на ЕС, който се предвиждаше да се проведат в Нидерландия. Това обединено усилие на двата проекта предизвика като резултат присъствието на повече участници, които представиха разработки с висока добавена научна стойност и се реализираха икономии по организацията на събитието, като същевременно се постигнаха всички цели на заложените дейности в него.

Както беше първоначално планирано по Проект „ROWER”, **основните тематични направления** по време на уъркшопа бяха:

- „Измерване на икономическото въздействие на трудовите злополуки и заболявания на ниво предприятие (постигане на съгласие за общи принципи на за измерване на разходите и общи методологии);
- Случаят с малките и средни предприятия и възлагането на дейности подизпълнители;
- Икономически мотиви и икономически лостове;

- Инетрнализация на разходите (възприемането като неизбежни и включването им в бюджета на организацията) (в случая с дадено отделно предприятие);
- Качеството на труда и продуктивността – международната конкуренция”;

Разбира се, не всички гореизброени тематични направления бяха разгледани поотделно, но всички те бяха в една или друга степен дискутирани и в презентациите на докладчиците или в обсъжданията по време на уъркшопа.

Нещо повече, обединяването на първоначално запланивания уъркшоп с уъркшопа по проект „ECOSH” допринесе за обогатяване на дневния ред на работната среща с въпроси, свързани с икономическата оценка на микро равнище. Някои примери за предизвикателствата, които бяха разгледани, са дадени по-долу:

- Разходна ефективност срещу анализът „ползи-разходи”;
- Обществената срещу фирмената перспектива;
- Случаят с малките и средни предприятия и възлагането на дейности подизпълнители;
- Икономически мотиви и индивидуално поведение;
- Инетрнализация на разходите (възприемането като неизбежни и включването им в бюджета на организацията)
- Измерването на разходи на ниво предприятие;
- Измерване и остойностяване на разходите за производителност;
- Абсентизмът (отсъствието от работното място поради заболяване) срещу презентеизмът (присъствието на работното място, въпреки наличието на заболяване).

Основните резултати от уъркшопа са както следва:

1. Три проекто-разработки (научни публикации):
 - a. Методически указания за проектиране и провеждане на икономическа оценка на здравеопазването и безопасността на работното място (с водещ автор: Емил Томпа);
 - b. Измерване на производителността от гледна точка на обществото и от гледна точка на работодателя (водещ автор: предстои да бъде определен);
 - c. Приложение на резултатите от икономическите оценки на правителствените намеси в сферата на здравеопазването и безопасността на работното място: или как да се въздейства върху процеса на вземане на решения (водещ автор: Йос Вербеек);
2. Доклада за срещата и изводите от нея.

Фиг. 3 Мястото на провеждане на комбинирания уъркшоп на проектите „ECOSH” и „ROWER” – Конферентен център „Трипл Ейс” в Световния търговски център в Амстердам, Нидерландия

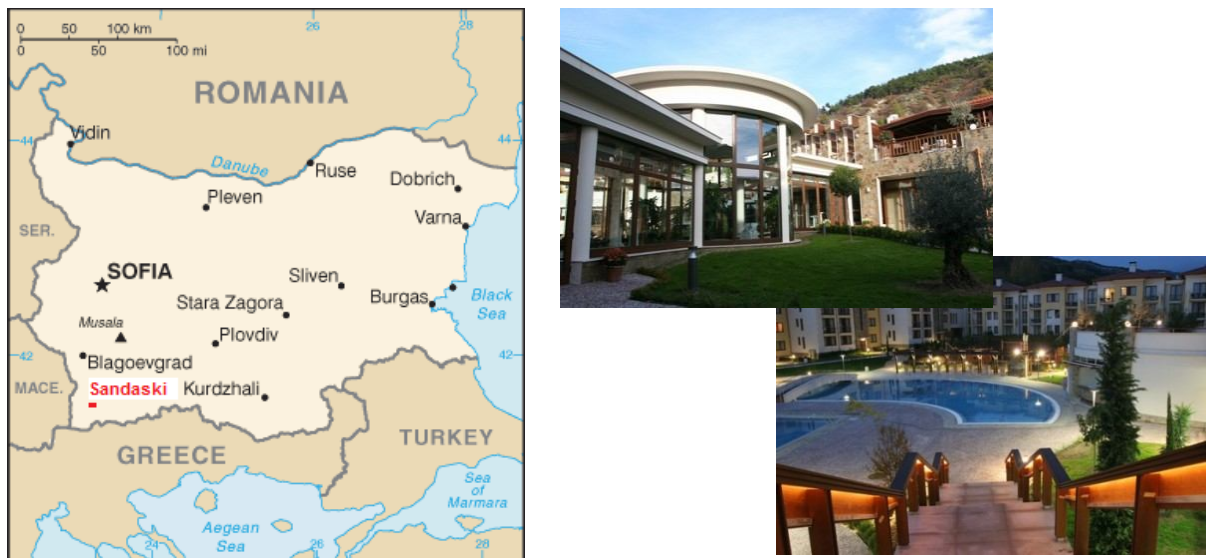
Всички участници в уъркшопа (работната среща) получиха монографията на Емил Томпа „Икономическата оценка на правителствените намеси в здравеопазването и безопасността на работното място ("Economic evaluation of interventions for occupational health and safety").

- **Втора среща на специализираните работни групи по въпросите на макроикономиката на здравеопазването и безопасността на работното място**

Втора среща на специализираните работни групи по въпросите на макроикономиката на здравеопазването и безопасността на работното място (2-та работна среща) по Проект „ROWER” се проведе в гр. Сандански, България в периода 15-17 април 2010 г.¹. Срещата се фокусира върху макроикономиката на здравеопазването и безопасността на работното място с акцент върху различните фактори на национално и обществено равнище. Специфичната цел на срещата беше да анализира и оцени въздействието на регулацията, промените в структурата на

¹ Stoilova, D. and Preslav Dimitrov, Alan Spence, Henk Groen, Antonis Targoutzidis, 2010, Minutes of the Second ROWER WinG Meeting - Occupational safety and health at the macroeconomic level.

работната сила и промените в икономиката по отношение на здравеопазването и безопасността на работното място. Специално внимание беше отделено на измерването на икономическото въздействие на трудовите злополуки и заболявания на национално равнище, както и на проблемите на вътрешното приемане (интернализацията) на разходите. Освен организациите-партньори по Проект „ROWER”, работната среща привлече изявени експерти в сферата на здравеопазването и безопасността от САЩ, Канада, Германия, Австрия и Полша, които допринесоха за успешното осъществяване на проявата с техните знания и експертиза.

Фиг. 5 Мястото на провеждане на Втората среща на работните групи по Проект „ROWER” – парк-хотел „Пирин”, гр. Сандански, България

Срещата се проведе в парк-хотел „Пирин”, гр. Сандански, България Хотелът предложи отлично настаняване и перфектни условия на работа. Град Сандански е разположен на югозапад от столицата София и регионалният център Благоевград, недалеч от границата с Гърция. Организацията на работата среща беше осигурена от Югозападния университет „Неофит Рилски”, гр. Благоевград, който пое грижата за всички аспекти по нейното провеждане (осигуряване на място за самата конференция, хотелско настаняване, изхранване на участниците и т.н.).

Както беше първоначално планирано по Проект „ROWER”, **основните тематични направление** по време на работната среща бяха:

- Въздействие на промените в структурата на работната сила (застаряване на населението, нарастване на заетостта сред жените т.н.) и отношението им към качеството на заетостта;
- Въздействие на промените в икономиката (преориентирането към по-малко трудово-интензивни сектори, нарастване на международната конкуренция, появата на нови форми на заетост и т.н.);
- Измерване на икономическото въздействие на трудовите злополуки и заболявания на национално равнище (постигане на съгласие върху общите принципи за измерване на разходите);
- Въздействие на регулацията (законодателство, осигурителни системи, осигуряване на равни възможности и т.н.);
- Вътрешно приемане (интернализация) на разходите (на примера на държавата).

Разбира се, не всички от така поставените теми получиха отделно и самостоятелно разглеждане, макар че всички те бяха дискутирани в една или друга степен в изнесените презентации или в дискусиите, които се осъществиха по време на работната среща. Нещо повече, настоящата световна финансова и икономическа криза провокира разширяване на дневния ред на работната среща с темата за **въздействието на икономическия цикъл върху здравеопазването и безопасността на работното място и по-специално върху трудовите злополуки.**

Както беше първоначално запланувано по Проект „ROWER” за тази работна среща, бяха организирани кръгли маси за постигането на един незабавен и по-продуктивен обмен на мнения. Всяка кръгла маса беше организирана така, че да изработи кратък доклад, който да бъде предоставен за ползване от Проект „ROWER”. Тази структура беше запазена (макар и леко променена) и в заключителната част на работната среща. Изнесените доклади и презентации бяха последвани от „дискусионни сесии”, където бяха обсъдени отделни теми. Всяка дискусионна сесия включваше участието на председател и докладчик, така че да могат да бъдат водени записки и и съответно резултатите от всяка една дискусия бяха представени в заключителното пленарно заседание на всички участници в срещата.

В съдържателно отношение, отчитайки опита от Първата научна конференция по Проект „ROWER” и от предходния комбиниран уъркшоп на Проектите „ROWER” и „ECOSH”, обхватът на разглежданите въпроси и аспекти (който очевидно представляваше обхвата на научните полета на работа на участниците в срещата, а именно икономиката, социологията, здравеопазването, правото, инженерните науки и

стопанското управление) не беше в състояние да позволи провеждането на кодифицирана дискусия по определени теми и въпроси. Подобна ситуация е нормална и е логично да се очаква по отношение на една такава обществена проблемна област, каквата е здравеопазването и безопасността на работното място. Въпреки това обаче, изнесените презентации, както и заключенията и изводите от дискусиите бяха с изключителна стойност.

Участниците от различните области и аспекти на науката имаха възможността да разменят възгледи и идеи и да обогатят работата си по отношение на бъдещите си научни приноси под егидата на Проект „ROWER” като участие в заключителната, Втора научна конференция (която по това време все още се планиваше да се проведе в Румъния през пролетта на 2011 г.) или пряко посредством уеб страницата и он-лайн форума на Проект „ROWER”, които бяха представени по време на работната среща. Посочено беше също така, че изнесените презентации по време срещата ще бъдат публикувани на уеб страницата на Проекта, а именно: http://www.rower-eu.eu:8080/rower/activities/2nd_WG/macro.html.

4. Възобновяемото он-лайн депо от знания

Въз основа на така проведените Първа научна конференция и две специализирани срещи на работните групи по Проект „ROWER”, възобновяемото онлайн депо от знания в областта икономиката на здравеопазването и безопасността на работното място също започва да придобива завършен вид и със сигурност ще бъде успешно приключен като като инструмент до края на живота на Проекта с помощта на всички активни посетители и участници в уеб страницата на Проект „ROWER” (http://www.rower_eu.eu) и форума, включен в нея.

Използвана литература:

1. Stoilova, D. and Preslav Dimitrov, Alan Spence, Henk Groen, Antonis Targoutzidis, 2010: Minutes of the Second ROWER WinG Meeting - Occupational safety and health at the macroeconomic level;
2. Tragoutsidis, A. and Christos Chatziioannou, 2008: Presentation of ROWER Project, The Kick off meeting of the ROWER Project, 7th – 8th August 2008, Mediterranean palace, Thessaloniki, Greece;

3. Tragoutsidis, A., 2008: Occupational Health and Safety – A State of the Art, draft edition, ROWER Project;
4. http://www.rower-eu.eu:8080/rower/activities/2nd_WG/macro.html
5. http://www.rower_eu.eu